

Pellot on karut ja tiet ”tiettömät” Konginkankaan Iisjärven seudulla

Sydänmaan miehet kääntävät kuitenkin uutta peltoa uljaalla innostuksella. Hankkikaapa, rintamaiden rikkaat, ajoissa huvilanpaikka Iisjärveltä!

Konginkankaan pitäjä on soma pitäjä kun sitä katselee leveätä maantietä rennosti rientävien linjurien ikkunoista. Ja yleinen tietämys julistaa, että maantiepitäjän Konginkangas onkin, valtatie liepeille suurin piirtein mahtuva - asutuksensa puolesta. Metsiä varten on kyllä läntisillä rajoilla omat sydänmaansa, mutta nehan ovat vain leivän tuojina, eivät sen kaventajina. Että sydänmailla on myös oma vakinainen asutuksensa, joka painii omien vaikeuksiensa kanssa, se ei ole pahasti huomiota osakseen saanut, mutta nyt saa, ja sen kyllä ansaitsee.

Konginkankaan pitäjänkartan luoteiskulmassa sinertää leveä vesi: Iisjärvi. Se kietoo jo karttanäkymällään mutta kiehtovuus lisääntyy, kun ilmenee tietoisuus päästä ihan luonnossa näkemään tuo sydänmaajärvi - sen reunamilla ovat pohjoisen Konginkankaan salskeimmat metsät -, näkemään se ja sen rantamilla uurastavat. Siellä taloja eli kyliä rannoilla ja vähän etäämmälläkin niitä on, vaikka yhtä tärkeää puuttuu: tietä. Tosin laatuista tiekin pohjois-Konginkankaan metsiin johtaa, mutta se kaartaa Iisjärven rannat kaukaa etelästä eikä sen vuoksi asukeille pahaksi hyödyksi ole.

”APOSTOLINKYYTI” ON PARHAIN TAPA

Apostolinkyyti on parhain tapa tavoittaa Iisjärven rannat syksyisillä säillä ja siksi sonnustaudumme, maanviljelijä Kalle Korhonen oppaana ja me opastettavana, tukevin jalkinein ja aikaa vahvasti varaten Iisjärven kierroksellemme. Kulku kävi Masonmäeltä ensin Räihän myllylle, jossa Halisen toimia seurattuamme ja vatsaa emännän ruu’illa vahvistettuamme jatkoimme patikointiamme eteenpäin. Jonkinlainen tie löytyi jalkojen alle Isoaholle saakka, jolloin pitää siirtyä astelemaan surkeissa kivikoissa, joissa kärryillä liikkuminen on yhtä kaatumisen uhkaa - mutta liikkua pitää, jos mielihii sydänmaalta käsin myllyt ja muut tavoittaa. Aution talo on jo lähellä Iisjärveä, mutta kuitenkin vielä ns. Myllypohjaa, jonka muodostaa Mason tukinuittoväylän varsi, johon kuuluu kaksi pitkää lampeakin: Kotanen ja Kaijanjärvi.

IISJÄRVEN ”TAMMI”.

Kuusi - seitsemän kilometriä taivallettuamme Iisjärven ”tammelle”. Se on tukinuittoväylän suu - itse väylä on milloin puista ränniä, milloin vapaata virtaa

tahi suvantoa. Veden pääsy Iisjärvestä väylää myöten voidaan "tammella" estää, yksinkertainen sulkulaitesysteemi käsittää vain paksujen hirsien päällekkäin asettamisen niitä varten tehtyyn seinämään. Vettä voidaan näin padoten säätää tarpeen mukaan.

TIETÖN TAIVAL

"Tammelta" eteenpäin samotessamme ei ole jalan alle tietä ensinkään, tuskin edes polunkaan tapaista. Itse Iisjärvi näkyy jo näiltä main kauniina sydänmaan järvenä, melkeinpä "merenä" näissä oloissa, onhan sen parhain pituus nelisen kilometriä ja leveys pari. Mutta itäiset rannat ovat kivikolua, osittain melkein vaarana nousevia, ja tietä ei niille senkään vuoksi ole tohdittu tehdä. Kun on meno "maailmalle" sattunut, on pitänyt soutaa säkit tahi muut tavarat "tammelle" ja kuljettaa sitten hevonen miten kuten metsiä myöten paikalle, missä se "parempi" tie alkaa.

"Juuri Iisjärven tammen kautta on kyläkunnan tuleva tie saatava, ja Räihänkylään päin pohjoista puolta kulkien", tuumii Korhonen, jonka sydämellä Iisjärveläisten tieasia myös oikein painokkaasti on.

Mutta ampua pitää ja ankarasti tasoitella, ennen kuin Iisjärven tie "tammen" lähelle valmiiksi tulee. Viisainta lienee kuljettaa se aivan järven linjoja, sillä mäet ovat korkeat ja vieläkin koluisemmat.

SIIPINIEMI

Ensimmäinen poikkeamiskohde itse Iisjärvelle on Siipiniemen talo. Korhosella on asiallistakin asiaa sinne, ja siksi pä tulee viivyttyä siellä pitempikin tuokio. Isäntä livari ja yksi talon aikamies pojista on kotona. Emäntä on kyläilemässä, mutta osaapa isäntäkin kahvit keittää ja hyvät sittenkin. Kahvin palkasta pääsi valokuvaan, ja mieluistahan se oli livari kuvata, vaikkei tämä sanonut sellaiseen touhuun tottuneensa.

Siipiniemessä on aivan tuliterä hirsinen päärakennus, vielä vähän viimeistelyä odottava. Ulko-oveakaan ei ollut ehditty hankkia, ja siksi pä talon siipikarja oli päässyt liiaksi liehtaroimaan ja likailemaan eteisen nurkissa.

Mutta pannaanhan Siipiniemessä vielä paikat kuntoon, kuinkas muuten. Yrityshalua on, koska uutta viljelystäkin raivataan touhukkaasti.

"Täällä on tullut elettyä ilman että muualle haluja", tuumii isäntä livari olojaan. Ja kahdeksattakymmenettään jo jonkin verran käypä jatkaa. "Se oli silloin nuorena, kun Autiosta siirryin tänne ja olemaan jäin. Oli talvipakkanen ja vähän riitaa Autiossa, ja niin lähdin juoksemaan paljain jaloin parikilometrisen matkan

Siipiniemeen. Saivat siinä jalat lumenkosketusta, ja ihmettelivät sitä tuloa kaikki”.

Olihan se tavallista Jukolan veljesten hommaa, sellainen talvimaratoon! !

SUORANTA JA HÖYHENNIEMI

Siipiniemen jälkeen jatkuukin sitten talojen sarjaa. Maastot ovat nyt muuttuneet tasaisemmiksi, mutta rantamaisemat eivät suinkaan käy mitenkään ”ruokaiseksi”. Iisjärven ympäristö ei ole maanviljelysseutua, se on metsäsellaista, ja mikäpä muu kuin punainen, palava hiekka nousee esiin, kun peltojen ruokamultaa kääntää.

Suoranta on pohjoiseen käydessä Siipiniemestä seuraava ”kylä”. Sieltä puuttuu avara pirtti, mutta kotoista on olo pienemmissäkin puitteissa. Suorannan isäntä on nuori ja hänen hartioissaan voimaa: uudismaata on syntynyt talon liepeille useita upeita sarkoja. Niin täytyykin, sillä vanhaa viljelystä ei pahoin ole.

Höyhenniemi on vaelluksemme päämäärä. Siksi että päivä jo hämärtyy illaksi sinne ehtiessämme ja siksikin, että Höyhenniemen isäntä Arvi Honkonen on tietävä mies, joka osaa ja ajaa kyläkuntansa asioita ja jonka seurassa mekin päätimme tiedonhalumme tyydyttelyä jatkaa.

ASUTUS KASVAA IISJÄRVEN RANNOILLA

Höyhenniemen lakeassa tuvassa suoritimme Iisjärven asutuksen ”analysoinnin”. Kukapa olisi osannut varmasti sanoa, mikä on vanhin ”kylä” Iisjärven rantaseuduilla, mutta paperille tuli joka tapauksessa millaiset muodot ja millaiset haltijat niillä nyt ovat.

Kierroksemme alkaa Iisjärven pohjoisessa niemikkeessä sijaitsevasta Tuliniemestä. Tätä toistasataa vuotta vanhaa tilaa pitää Ida Minkkinen. Pinta-alaa on noin 40 hehtaaria, josta viitisen peltoa. Tuliniemestä on kilometrin soutumatka vastapäiselle rannalle itäänpäin, siellä on Valkaman talo. Maata täälläkin lähes 40 hehtaaria ja peltoa n. 5. Tila on Kalle Sällisen omistuksessa. Valkaman puoleisella rannalla ei sitten muita tiloja olekaan, lähellä tosin mutta Kalaniemen kylään elimellisesti kuuluva vankka Poutalan talo.

Etelärannalla on sitten Pilkanlahti, miesrikas ”kylä”. Maata ei ole paljon, kuutisentoista hehtaaria kai, viljelystä vähän, mutta raivaustoiminta tilalla on esimerkillisen voimakasta. Isäntä kantaa nimeä Toivo Sorri. Pilkanlahdesta pari kilometriä lounaissuuntaan on sitten Aution talo, mutta se on kuten jo mainittu, kai luettava Myllypohjaan kuuluvaksi, sillä kilometrinen metsä ja tietttömyys erottaa sen Iisjärvestä. Näin olemme kuitenkin jälleen tulossa järven länsirannoille ja siis uudelleen Siipiniemeen.

Siipiniemi on metsäinen talo, pinta-ala 40 ha, viljelystä tosin vasta vain 2,5 ha. Höyhenniemestä lohkottua Suoniemeä, talo rakennettu v. 1934, pitää Viljo Honkonen. Arvi Honkosen Höyhenniemi on 50-hehtaarin talo, viljelystä on 5 ha. Ennenkuin Suoniemi perustettiin oli kokonaispinta-ala 70 ha. Höyhenniemestä pohjoiseen on sitten Kotiranta, Tuliniemen "helmasta" syntynyt. Asutus kasvaa Iisjärven "raukoilla" rannoillakin, sillä Kotiranta rakennettiin viime kesänä. Pinta-ala on vain 3 ha, joten ansiot on Edvin Toikkasen etsittävä muualta.

Iisjärvi on siis kierretty, sillä Kotirannasta on enää pikku hyppy Tuliniemeen.

IISJÄRVEN YMPÄRISTÖSEUTU

Äsken tuli jo mainittua Poutala ja Autio Iisjärven tuntumassa olevina taloina. Ne "suuren maailman" suunnalla, mutta asutusta löytyy läheltä metsienkin vaiheilta. Mason alta metsiin johtavan Murontien päätteessä on Muroahon talo, jonne Höyhenniemestä on metsän halki, tietä ei ole, vajaa 3 km. Muroaholla on parikin asukia, mutta päätilaa pitää Kalle Kunelius. Kannonkosken rajoilla on Värtsilä-yhtymän talo Vuorimäki, jossa ei tällä hetkellä ole kuitenkaan asukia. Joitakin kilometrejä Iisjärvestä pohjoiseen on Koskelan asutusalue, jossa on myös joitakin uusia tiloja.

Ja sitten metsät ja metsäkämpät.

METSÄTYÖT ANTAVAT VILKKAUTTA

Hakkuuaikoina on Iisjärven taloissa väkeä runsaamminkin, sillä monet työläisistä ottaa "kortteerin" niissä. Mutta metsäkämppiäkin on ja useita. Lähellä on Haalingaisten kämpppä, äskettäin rakennettu, aikaisemmin vain tavallinen korsu. Muroilta 3 km länteen on Pitkäsen kämpppä, 30-luvun alussa rakennettu. Muron tien varrella on Mustakankaan kämpppä, joka perustettiin rakentamisen aikoina. Ansaanlahden suunnalla on lisäksi Oravaisten kämpppä.

Metsiä on, kämpppiä on ja metsämiehiä myös. Viime talvi oli erittäin vilkas talvi, satoja miehiä ja hevosia oli metsillä. Sota-ajat olivat laimeahkoja, mutta nyt riittänee tointa jatkuvasti, vaikka kaupat tavallista vähempäänkin jäisivät.

VALTIO OMISTAA ENITEN METSIÄ

Murontiekin rakennettiin Metsähallituksen toimesta, ja Valtionpuuston läpihän tuo hyvä väylä juokseekin. Mutta paitsi "ukkoruunu", omistaa myös Värtsilä paljon metsiä samoin on niitä Iisjärven rannoilla Tampellan omistuksessa. Valtion metsiköt on kuulemma jo "syöty" heikommiksi kuin kahden muun mainitun.

TULINIEMI JA VALKAMA

Höyhenniemessä vietetyn yönseudun jälkeen jatkui matkamiesten taival vastakkaiselle rannalle. Höyhenniemen isäntä souti vieraansa ensin Tuliniemeen, jossa tutustuttiin vanhoihin rakennuksiin ja todettiin, että kiviä on! Tuliniemen mäellä ja pelloillakin.

Tuliniemi on saanut nimensä siitä, että ennenvanhaan metsiä tuhonnut kulo levisi tästä niemekkeestä asutuille seuduille. Se oli siirtynyt ensiksi saariin – Iisjärvi on saaririkas, 18 saarta – ja niitä myöten muille rannoille.

Tuliniemen rannalta sitten Valkamaan. Iisjärven ”saarineen” kauneus ja sen itäisten rantojen jylhyys tuli veneen liukuessa todettua.

”Jos Iisjärvi saisi tiensä, aukenisi sille myös tulevaisuus. Onkohan juuri muualla sellaisia huvilanpaikkoja kuin täällä”, lausui Höyhenniemen isäntä. Tuskinpa on.

Valkaman talo todettiin vanhaksi taloksi sekin. Talon seinästä on löytynyt vuosiluku 1806, jos se paikkansa pitää, niin ikää olisi 143 vuotta.

TIEKYSYMYS

Valkamasta kulkee jonkinlainen polkutie Poutalaan, josta Korhonen ja me oijustimme Pilkanlahteen, tutustuimme sen erinomaisiin peltoraivioihin. Siitä matka Vapon tekemää autoilla ajettavaa talvitietä Soijinmäkeen ja maantielle.

Loppumatka kuluikin sitten Iisjärveläisten tieolojen pahoittelemisessa. Miksi kaataa metsää ja raivata leveyttä Iisjärven ”heikommalle” puolelle? Jos Vapokin olisi tehnyt talvitiensä Myllypohjan kautta, olisi se siinäkin saanut vanhaa tiepohjaa aluksi alle ja raivaukset sekä tasoitukset olisivat kohdistuneet huomattavaa yleistä hyötyä tarjoavaan kohteeseen. Ja selvinnevätkö Vapon ajurit Iisjärven itärantoja ohjaillessaan, koska siellä on talvena kuin talvena ollut vettä jäällä.

Eivät ne ensimmäiset asukkaat, jotka kai metsien riistan vuoksi asettuivat, tiestä pahoin uneksineet. Mutta nyt on aika toinen ja asutus suurempi. Yksin eivät Iisjärveläiset kykene tietään rakentamaan, mutta eiköhän sopivia yhteistoiminnan muotoja löytyisi? Avunansaitsevia ”Iiskylän” asukkaat toki ovat, sillä karuista olosuhteista huolimatta he viljelevät, raivaavat ja muutenkin ponnistelevat kovasti, ja veroja heiltä osaa sekä kunta että valtio kiskoa siinä kuin muiltakin.

Naputtelija.

Tämä kirjoitus on ollut Keski-suomalaisessa 19.12. maanantaina v. 1949

Nimimerkki "Naputtelija" on toimittaja Aarne Vuorinen.

Kirjoitus on lehdestä kirjoitettu sellaisena kun se on ajan tyylin mukaan tehty.